

Obsah

3 Předmluva

23 Upozornění k tomuto poslednímu vydání (1712)

První kniha

O smyslech

25 1. kapitola

I. O přirozenosti a vlastnostech chápavosti. — II. O přirozenosti a vlastnostech vůle a o tom, co je to svoboda.

34 2. kapitola

I. O soudech a úsudcích. — II. O tom, že závisí na vůli. — III. Jak bychom při nich měli užívat svoji svobodu. — IV. Dvě obecná pravidla, jak se vyhnout omylu a hříchu. — V. Nezbytné úvahy o těchto pravidlech.

42 3. kapitola

I. Odpovědi na několik námitek. — II. Poznámky k tomu, co bylo řečeno o nezbytnosti evidence.

49 4. kapitola

I. O příležitostných příčinách omylu a o tom, že existuje pět hlavních příčin. — II. Celkové uspořádání díla a uspořádání první knihy.

52 5. kapitola

O smyslech

I. Dvojí vysvětlení toho, jak jsou naše smysly porušeny hříchem. — II. Skutečnou příčinou našich omylů nejsou naše smysly, ale naše vůle. — III. Pravidlo pro to, jak se při užívání smyslů vyhnout omylu.

61 6. kapitola

I. O omylech zraku týkajících se rozlehlosti o sobě. — II. Pokračování o omylech zraku týkajících se neviditelných předmětů. — III. O omylech zraku týkajících se relativní rozlehlosti.

75 7. kapitola

I. O omylech zraku týkajících se tvarů. — II. Nepoznáváme ty nejmenší. — III. Poznání, jež máme o největších tvarech, není přesné. — IV. Vysvětlení určitých přirozených soudů, které nám brání v omylu. — V. O tom, že nás tyto soudy ve zvláštních případech klamou.

81 8. kapitola

I. Zrak nás nepoučuje o velikosti či rychlosti pohybu uvažovaného o sobě. — II. Trvání, jež je nezbytné pro poznání pohybu, nám zůstává neznámé. — III. Příklad omylu zraku týkajícího se klidu a pohybu.

86 9. kapitola

Pokračování téhož tématu. I. Obecný důkaz omylů zraku týkajících se pohybu. — II. Abychom mohli posoudit velikost pohybu předmětů, musíme znát jejich vzdálenost. — III. Přezkoumání způsobů, jimiž zjišťujeme vzdálenosti.

99 10. kapitola

Omyly týkající se smyslových kvalit. — I. Rozdíl mezi duší a tělem. — II. Výklad o smyslových orgánech. — III. Se kterou částí těla je duše bezprostředně spojena. — IV. O tom, co předměty způsobují v těle. — V. O tom, co způsobují v duši, a důvody, proč duše nevnímá pohyb tělesných vláken. — VI. Čtyři věci, které v každém smyslovém vněmu směšujeme.

108 11. kapitola

I. Omyl, kterého se dopouštíme ohledně činnosti předmětů na vnější vlákna našich smyslů. — II. Příčina tohoto omylu. — III. Námitka a odpověď.

111 12. kapitola

I. Omyly týkající se pohybů smyslových vláken. — II. Tyto pohyby si neuvědomujeme nebo je směšujeme s našimi smyslovými vněmy. — III. Pokus, který to dokazuje. — IV. Tři typy smyslových vněmů. — V. Omyly, které je provází.

119 13. kapitola

I. O povaze smyslových vněmů. — II. Známe je lépe, než si myslíme. — III. Námitka a odpověď. — IV. Proč si představujeme, že o smyslových vněmech nic nevíme. — V. O mylném přesvědčení, že všichni lidé mají stejné smyslové vněmy těchž předmětů. — VI. Námitka a odpověď.

129 14. kapitola

I. O chybných soudech doprovázejících naše smyslové vněmy, které s těmito vněmy směšujeme. — II. Důvody těchto chybných soudů. — III. Omyl se neobjevuje v našich smyslových vněmech, ale jen v těchto soudech.

135 15. kapitola

Vysvětlení omylů zraku, které slouží jako příklad obecných omylů našich smyslů.

137 16. kapitola

I. Omyly smyslů nám slouží jako obecné principy, z nichž snadno odvozujeme falešné závěry, které samy slouží jako další principy. — II. Původ esenciálních rozdílů. — III. Substanciální formy. — IV. Několik dalších omylů školské filosofie.

142 17. kapitola

I. Jiný příklad pocházející z morálky, který ukazuje, že smysly nám nabízejí jen nepravá dobra. — II. Jedině Bůh je naším dobrem. — III. Původ omylů epikurejců a stoiků.

146 18. kapitola

I. Smysly nás klamou i ve věcech, které samy nejsou smyslové. — II. Příklad z oblasti lidských promluv. — III. Nemáme ulpívat na smyslovém zevnějšku.

150 19. kapitola

Dva další příklady. — I. První, týkající se našich omylů ohledně přirozenosti těles. — II. Druhý, týkající se kvalit týchž těles.

154 20. kapitola

Závěry první knihy. — I. Smysly jsou nám dány jen kvůli našemu tělu. — II. Je třeba pochybovat o tom, co nám sdělují. — III. Umět náležitě pochybovat není nic bezvýznamného.

Druhá kniha. První část

O obraznosti

157 1. kapitola

I. Obecná idea obraznosti. — II. Dvě schopnosti v obraznosti, aktivní a pasivní. — III. Všeobecná příčina změn odehrávajících se v obraznosti a základ této druhé knihy.

162 2. kapitola

I. O tom, co jsou životní duchové, a o proměnách, jimž obecně podléhají. — II. O tom, že chylus proudí do srdce a způsobuje proměnu těchto duchů. — III. O tom, že víno způsobuje totéž.

166 3. kapitola

O tom, že vzduch, který dýcháme, také způsobuje určitou proměnu životních duchů.

169 4. kapitola

I. O proměně duchů způsobované nervy vedoucími do srdce a do plic. — II. O proměně duchů způsobované nervy vedoucími do jater, sleziny a do útroby. — III. Všechny tyto proměny se dějí proti naší vůli, ale nemohou nastat bez prozřetelnosti.

175 5. kapitola

I. O spojení idejí ducha se stopami v mozku. — II. O vzájemném spojení mezi těmito stopami. — III. O paměti. — IV. O zvycích.

190 6. kapitola

I. Mozková vlákna nepodléhají tak rychlým změnám jako duchové. — II. Tři odlišné změny ve třech odlišných životních obdobích.

192 7. kapitola

I. O přenosu mezi matčíným mozkiem a mozkiem dítěte. —
II. O přenosu mezi mozkiem a ostatními částmi našeho těla, jenž nás vede k napodobování a soucitu. — III. Vysvětlení zrodu znetvořených dětí a rozmnožování druhů. — IV. Vysvětlení některých poruch ducha a některých volních sklonů. — V. O žádostivosti a o prvotním hříchu. — VI. Námitky a odpovědi.

213 8. kapitola

I. Změny, k nimž dochází v obraznosti dítěte, jež opustilo mateřské lůno, a jsou způsobeny hovory s kojnou, matkou a dalšími osobami. —
II. Rada, jak děti správně vychovávat.

Druhá kniha. Druhá část **O obraznosti**

222 1. kapitola

I. O obraznosti u žen. — II. O obraznosti u mužů. — III. O obraznosti u starých lidí.

228 2. kapitola

Životní duchové obvykle proudí do stop idejí, které nejdůvěrněji známe, což vede k tomu, že věci neposuzujeme správně.

233 3. kapitola

I. Nejvíce podléhají omylům vzdělanci. — II. Důvody, proč člověk raději následuje autoritu, než aby užíval vlastního ducha.

238 4. kapitola

Dva nepříznivé účinky četby na obraznost.

241 5. kapitola

Vzdělanci se obvykle nadchnou pro určitého autora, takže jejich hlavním cílem je zjistit, co si tento autor myslel, aniž by se starali o to, co je správné si myslet.

248 6. kapitola

Předpojatost komentátorů.

257 7. kapitola

I. Vynálezci nových systémů. — II. Poslední chyba vzdělanců.

262 8. kapitola

I. Zženštilí duchové. — II. Povrchní duchové. — III. O autoritách. — IV. O pokusnících.

Druhá kniha. Třetí část

O nakažlivém přenosu silných obrazných představ

271 1. kapitola

I. Naše tendence ve všem napodobovat ostatní je důvodem přenosu omylů, jež závisejí na schopnosti obraznosti. — II. Dvě hlavní příčiny posilující tuto tendenci. — III. Co je to silná obraznost. — IV. O tom, že jí existuje několik druhů. O bláznech a o lidech, kteří mají silnou obraznost ve zde uvedeném smyslu. — V. Dva závažné nedostatky lidí se silnou obrazností. — VI. O jejich schopnosti přesvědčovat ostatní a vnutit jim své představy.

281 2. kapitola

Obecné příklady síly obraznosti.

290 3. kapitola

I. O síle obraznosti určitých autorů. — II. O Tertullianovi.

294 4. kapitola
O Senekově obraznosti.

308 5. kapitola
O Montaignově knize

320 Poslední kapitola

I. O lidech představujících si, že jsou čarodějové a vlkodlaci. — II. Závěr prvních dvou knih.

Třetí kniha. První část ***O chápavosti neboli o čistém duchu***

329 1. kapitola

I. K esenci ducha náleží pouze myšlení. Smyslové vnímání a vytváření obrazných představ jsou jen jeho modifikacemi. — II. Nepoznáváme všechny modifikace, jichž je naše duše schopna. — III. Naše smyslové vněmy, a dokonce i naše vášně se liší od našeho poznání a naší lásky, a ne vždy z nich plynou.

338 2. kapitola

I. Duch, protože je omezený, nedokáže pochopit žádnou věc, která má něco společného s nekonečnem. — II. Jeho omezenost je zdrojem mnoha omylů. — III. A především kacířství. — IV. Ducha je třeba podřídit víře.

345 3. kapitola

I. Filozofové rozptylují svého ducha tím, že se věnují tématům, která obsahují příliš mnoho vztahů a závisejí na příliš mnoha věcech, a při svých zkoumáních nezachovávají žádný řád. — II. Příklad pocházející z Aristotela. — III. Geometři si naopak při hledání pravdy počínají správně, především ti, kteří užívají algebru a analýzu. — IV. Jejich metoda zvyšuje sílu ducha, zatímco Aristotelova logika ji snižuje. — V. Další vada učenců.

352 4. kapitola

I. Duch se nedokáže dlouho věnovat předmětům, které se k němu nijak nevztahují nebo nemají nic společného s nekonečnem. — II. Příčinou takového nedostatečného soustředění, a v důsledku toho i omylu, je nestálost vůle. — III. Naše smyslové vněmy nás zaměstnávají více než čisté ideje ducha. — IV. Což je zdrojem zkaženosti mravů. — V. A nevědomosti obyčejných lidí.

Třetí kniha. Druhá část **O přirozenosti idejí**

361 1. kapitola

I. Co rozumíme idejemi. Ideje skutečně existují a jsou nezbytné pro vnímání všech hmotných předmětů. — II. Rozdělení všech způsobů, jimiž lze nahlížet vnější předměty.

365 2. kapitola

Hmotné předměty nevysílají žádné species, které by se jim podobaly.

369 3. kapitola

Duše nemá schopnost vytvářet ideje. Příčina omylu, do něhož lidé ohledně této věci upadají.

375 4. kapitola

Předměty nenahlížíme pomocí idejí stvořených spolu s námi. Bůh je v nás nevytváří v každém okamžiku, kdy je potřebujeme.

378 5. kapitola

Duch nenahlíží ani esenci, ani existenci předmětů tím, že by uvažoval o svých dokonalostech. Tímto způsobem je nahlíží jedině Bůh.

381 6. kapitola

Všechny věci nahlížíme v Bohu.

393 7. kapitola

I. Čtyři rozdílné způsoby nahlížení věcí. — II. Jak poznáváme Boha. — III. Jak poznáváme tělesa. — IV. Jak poznáváme svoji duši. — V. Jak poznáváme duše ostatních lidí a čisté duchy.

400 8. kapitola

I. Vnitřní přítomnost neurčité ideje jsoucna obecně je příčinou všech nepatřičných abstrakcí ducha a většiny iluzí běžné filosofie, které mnoha filosofům brání uznat, že pravé principy fyziky jsou neotřesitelné. — II. Příklad týkající se esence hmoty.

412 9. kapitola

I. Poslední obecná příčina našich omylů. — II. Ideje věcí nejsou duchu přítomné pokaždé, když si to přeje. — III. Každý konečný duch podléhá omylu a proč tomu tak je. — IV. Nesmíme soudit, že existují jen tělesa a duchové ani že Bůh je duchem v tom smyslu, v němž duchy pojmáme.

418 10. kapitola

Příklady několika omylů fyziky, které vznikají z předpokladu, že jsoucna lišící se svojí přirozeností, svými kvalitami, svou rozlehlostí, svým trváním a svými proporcemi jsou si ve všech těchto ohledech podobná.

427 11. kapitola

Příklady některých omylů morálky závisících na tomtéž principu.

431 Závěr prvních tří knih

437 Rejstřík